

Devika Sharma

Det interne eksil - Om samtidens amerikanske fængsel

Don DeLillos seneste roman, *Den faldende mand*, foregår i New York i skyggen af terrorangrebet i 2001. Martin Ridnour, en af romanens få centrale aktører, forestiller sig, at terroristerne med angrebet først og fremmest ville udfordre USA's globale dominans ved at vise, at selv en supermagt er sårbar. Terroristerne råder kun over nogle få mænd, der er villige til at dø, bemærker Martin. I USA har man derimod "kapitalen, arbejdskraften, teknologien, hærene, institutionerne, byerne, lovene, politiet og fængslerne" (DeLillo 2008: 47). Det sidste punkt på Martins liste over symboler på USA's uanfægtelige position i verden er i og for sig mærkeligt. For hvordan bidrager fængslerne til Amerikas politiske og kulturelle overherredømme?

På den anden side er det uomgængeligt, at netop USA's fængsler i dag bidrager til nationens særstilling i verden. I løbet af de seneste 30 år har det amerikanske fængselsvæsen gennemgået en voldsom udvikling med det resultat, at den amerikanske fængselsrate i dag er den højeste i verden. Mens vi i Danmark har godt 60 indsatte per 100.000 indbyggere, er det tilsvarende tal i USA 760, og man skal se til Rusland for at finde indespærringsrater, der kommer bare i nærheden af de amerikanske. Siden midten af 1970'erne er fængselsbefolkningen vokset år for år, og den aktuelle samlede fængselsbefolkning i USA på 2,3 millioner mennesker er uden fortilfælde i amerikansk historie. Ser man på det nutidige amerikanske fængselsfænomen, ser man med andre ord konturerne af en 'masseindespærring', der kan siges at være i familie med det sovjetiske Gulag. For en national kultur, som ellers har friheden som sit vartegn, er dette nye nationale særkende naturligvis påfaldende.

I 1975 udkom Michel Foucaults *Overvågning og Straf*, som har haft stor indflydelse på studiet af det moderne fængselsvæsen. For Foucault var fængslet det sted, hvor det moderne samfunds forkærlighed for disciplin i form af

overvågning, afretning, videnstilegnelse og generel menneskeoptimering viser sig med størst tydelighed. Når hele det moderne samfund for Foucault at se er fængselsagtigt, er det blandt andet, fordi samfundets andre institutioner og anordninger efterligner fængslets effektive kombination af sanktion og disciplin. I fængselsinstitutionens overvældende succes ligger ikke desto mindre også kimen til dens endeligt. Foucault så nemlig for sig, at fængslet sammen med samfundets øvrige disciplinære institutioner efterhånden ville skabe så lydige, klassificerede og overvågede individer, at fængslet i sig selv langsomt ville blive overflødig. Med normaliseringsapparatets gennemtrængning af hele samfundslegemet ville det moderne fængsel så at sige sejre ad helvede til og således efterhånden helt miste sin eksistensberettigelse.

Havde Foucault skrevet sin fængselshistorie bare ti år senere, og havde han samtidig set mere til amerikansk side, end han gjorde i *Overvågning og Straf*, ville genealogiens afslutning i nutiden have set ganske anderledes ud. Mellem 1920'erne og de tidlige 1970'ere lå de gennemsnitlige fængselsrater i USA i omegnen af 100 indsatte per 100.000 borgere. I dag er tallet som nævnt 760 per 100.000 borgere.¹ Mellem 1985 og år 2000 måtte man på det samlede føderale og delstatsniveau åbne et nyt fængsel hver uge for at huse den eksponentielt voksende fængselsbefolkning. Siden midten af 1970'erne har de amerikanske systemer for kriminalitetsbekæmpelse og strafferetspleje med andre ord undergået en voldsom omkalfatring. En omkalfatring, som man meget skematisk kan beskrive som en bevægelse fra den disciplinerende og rehabiliterende fængselsmodel, som Foucault analyserede, til en senmoderne straffepraktis, der har risikostyring, sikkerhed, gengældelse og simpel segregering som sine vigtigste mål. Den institution, som Foucault anså for at være langsomt hendøende, er i samtidens USA tværtimod, med sociologen David Garlands ord, blevet ”en massiv og tilsyneladende uundværlig støtte for nutidens samfundsorden” (Garland 2001a: 14).

I det følgende vil jeg skitsere nogle af de punkter, hvorpå det amerikanske fængselsvæsen i dag adskiller sig fra den type fængsel, som Foucault nærstuderede i *Overvågning og Straf*.² Når sådan en redegørelse er vigtig, er det hverken for at bedømme Foucaults evner som profet eller for at lægge afstand til Foucaults betragtningsmåde. Mit ærinde er tværtimod med det amerikanske fængsel som *case* at antyde, hvorfor fængselsinstitutionen fortsat er et særdeles frugtbart analyseobjekt, når man søger at begribe de senmoderne samfund, som i dag ikke udelukkende kan beskrives som disciplinære, panoptiske samfund.

I. Masseindespærring

Forklaringen på samtides amerikanske fængselsfænomen, som af flere forskere beskrives som en 'masseindespærring', der er i familie med det sovjetiske Gulag og den store indespærring af spedalske i det 17. århundrede, skal ikke findes i et enkelt strafferetligt nybrud, ligesom fængselsudviklingen ikke har meget med de skiftevis stigende og faldende kriminalitetsrater at gøre. De sidste tre årtier har snarere set en generel, men resolut drejning væk fra de mere velfærdsorienterede ideer om kriminelles forudsætninger, bevæggrunde og mulige reintegration i samfundet, som strafferetsplejen baserede sig på frem til 1970'erne. I dag vidner en række tiltag om en helt ny måde at tænke forbrydelse og straf på. Det være sig høje minimumsstraffe, nedlæggelse af rehabiliteringsprogrammer, reduceret brug af prøveløsladelse, isolationsfængsling på ubestemt tid samt fratagelse af stemmeretten for indsatte og tidligere straffede. Tilsammen synliggør sådanne tiltag en strukturel ændring i fængslets lovmæssige og kulturelle grundlag.

Den mest gennemgribende forandring er, at fængslet ikke længere er kendetegnet ved et ideal om forbedring og rehabilitering, som det moderne fængsel var det. Rationalet bag det amerikanske fængselsvæsen er i dag således ikke at *reformere* de kriminelle, men derimod, på baggrund af offentlighedens efterspørgsel efter sikkerhed og bedre retsfølelse, at *inkapacitere* dem. Ud fra den betragtning, at fængslets funktion i dag først og fremmest er en art 'intern eksilering' og lang tids sikker anbringelse, kan man således sammenligne samtidens fængselsstraf med tidligere tiders straffe såsom deportation og landsforvisning.

At straf i dagens USA handler om at ekskludere lovovertrædere frem for igennem rehabilitering at inkludere dem, kan eksempelvis de såkaldte *three strikes and you're out*-love bevidne. Sådanne love, som gælder på både det føderale plan og i omtrent halvdelen af delstaterne, kræver på forhånd fastsatte fængselsdomme – for eksempel 50 år til livstid – for tredjegangs-lovovertrædere. Det betyder i flere tilfælde, at man for altid bliver 'dømt ude', når man dømmes for en tredje lovovertrædelse, uanset at denne sidste lovovertrædelse skulle bestå i at stjæle et stykke pizza, en håndfuld videobånd fra et supermarked eller tre golfkøller fra en sportsforretning, som det har været tilfældet i tre berygtede sager fra Californien (Whitman 2003: 56; Mauer 2006: xi). Som strafferetseksperten James Q. Whitman skriver, har den politiske vilje til at ekskludere og inkapacitere reelt undermineret den grundlæggende straffetiske forestilling om, at der bør herske proportionalitet mellem forbrydelse og straf (Whitman 2003: 57).

Som Foucault beskrev det, er *individualisering* en af fængslets kernefunktioner: at subjektivere individet igennem vidensproduktion, overvågning og

afretning – kort sagt at producere det disciplinerede individ *som* individ for derved at kunne omforme det. Når sociologer og retsfilosoffer i dag taler om den amerikanske 'masseindespærring', er det imidlertid netop, fordi indespærringen hverken virker individualiserende eller i udgangspunktet har individet som sit primære virkefelt. Straf er i dag politiseret på en helt anden måde end tidligere, og retningslinjer for domfældelse og strafudmåling fastlægges således overvejende i en politisk og populistisk kontekst frem for i en retlig. I praksis har denne politisering af straf og kriminalitetsbekæmpelse underkendt dommerstandens vurdering af kriminalsagernes partikulære vilkår og reduceret domfældelse til en slags automatiseret tabelarbejde. Afstanden mellem den straffende myndighed og lovovertræderen er med andre ord øget betragteligt, hvorved lovovertræderen fremstår som en helt anderledes abstrakt størrelse end den lovovertræder, til hvem disciplinærstraffen i en vis forstand blev skræddersyet (Whitman 2003: 50-55; Garland 2001a: 179).

Med begrebet 'masseindespærring' hentyder man desuden til, at fængslet i dag ikke længere kun rekrutterer og påvirker individer, men også hele demografiske befolkningsgrupper, der er defineret af indkomst, uddannelse og etnicitet. Redaktørerne af antologien *Imprisoning America: The Social Effects of Mass Incarceration* (2004) påpeger således, at straffevæsenet i dag er blevet en fast bestanddel, en slags overgangsrite, i unge, uuddannede minoritetsamerikaneres tilværelse. Det amerikanske fængselsvæsen er, skriver redaktørerne, "ikke længere et symptom på afvigelse; dets blotte omfang bør anspore os til at forstå indespærring som en i stigende grad normal begivenhed i unge ugunstigt stillede mænds liv" (Patillo et al. 2004: 3). Ud af alle sorte amerikanske børn havde 7,5 % i år 2000 mindst én forælder i fængsel, skriver redaktørerne (Ibid.: 9). Strafferetseksperter Marc Mauer har blandt andet i bogen *Race to Incarcerate* (2006) diskuteret masseindespærringens konsekvenser specifikt for USA's afrikansk-amerikanske befolkningsgrupper, som udgør en helt uforholdsmæssig stor andel af fængselsbefolkningen. Her spørger Mauer:

Hvilken betydning har det eksempelvis for et lokalsamfund at vide, at én ud af tre drenge vil tilbringe tid i fængsel? Hvad gør det ved familiens og fællesskabets tekstur, at så stor en andel af de unge mænd er viklet ind i det strafferetlige system? [...]. Hvilken effekt har det på et lokalsamfunds politiske indflydelse, at en fjerdedel af alle sorte mænd i nogen stater ikke må stemme som konsekvens af en fængselsdom? (Mauer 2006: 13).

Det amerikanske straffevæsen virker altså ikke længere først og fremmest individualiserende i sin udmåling og forvaltning af fængselsstraffen. I den ud-

strækning, at fængselsvæsenet i praksis fungerer som et middel til demografisk stratifikation, kan man snarere tale om, at fængslet har en af-individualiserende funktion.

II. Fængselslejren

Det er en vigtig pointe i *Overvågning og straf*, at fængslets opgave ikke bare er at administrere en domfældelse. Den rene frihedsberøvelse findes ikke, skrev Foucault, for fængslet er i en vis forstand et autonomt system, hvis virke i bund og grund er ekstra-juridisk. Fængslet udgør med alle sine disciplinerende teknikker, belønninger, sanktioner, vurderinger af straffængde og prøveløsladelse et *supplement* til selve domfældelsen. Det individ, som fængslets teknikker har som sit applikationspunkt, er således ikke *lovovertræderen*, men derimod *forbryderen*, i hvem lovovertrædelsen så at sige er blevet naturaliseret og inkarneret. Forbryderen er ikke bare en person, der har overtrådt loven, men derimod ”en overtallig personage”, det vil sige en slags fordoblet personlighed, hvis anomali og farlighed er fængslets egentlige genstandsfelt (Foucault 2002: 273).

Man kan, vil jeg mene, meget vel stadig forstå fængslet som et ekstra-retligt rum, sådan som Foucault beskrev det. Mens Foucault beskrev supplementet som et *disciplinært* supplement, kan man for samtidens amerikanske fængsels vedkommende dog bedre anskue fængselsstraffens ekstra-juridiske supplement som et overmål af eksklusion, af forebyggelse, af rettighedsindskrænkning og af fornædning. Fængslets supplement har stadig forbryderens farlighed som sit genstandsfelt og sin legitimering, men denne farlighed behandles imidlertid ikke som noget, der kan reformeres ud af individet, men derimod som noget, der tilskynder ekstra-indespærring, krænkelse samt reduktion af lovovertræderens lovmæssige rettigheder.

Man kan bruge supermaxfængslet som et eksempel på, at fængslets supplement til strafferetten i dag bruges til yderligere eksklusion og rettighedsnedsmeltning. Supermaxfængslet er almindeligvis et fængsel i fængslet og udgør som sådan den maksimale fiksering af ’de værste af de værste’ straffefanger, det vil sige et mere maksimalt fikseringsniveau end i de ’normale’ maksimum sikkerhedsfængsler. Forvaringsformen bruges i stadig stigende omfang, og i nogle jurisdiktioner supermax-forvares helt op til 10 % af fængselsbefolkningen (King 1999). Det væsentlige i denne sammenhæng er, at tilkendelse af supermax-forvaring hverken er en retlig proces eller har noget med den indsattes oprindelige lovovertrædelse at gøre. I flere jurisdiktioner er det således det menige fængselspersonale, der anviser til supermax-forvaring, og beslutningsprocessen er derfor i sagens natur åben for rygter, almindelig uvilje og vilkårlighed i det hele taget. Kriterier for indgang og udgang er sjældent tilgæn-

gelige, og den indsatte kan derfor placeres i disse ekstremt isolerende enheder på ubestemt tid. Cellerne i supermaxfængslet er så teknologisk avancerede, at de indsatte kan leve i måneder og år uden egentlig menneskelig interaktion. Det er således en temmelig dyr forvaringsform, idet al omgang med den indsatte, der sidder i sin celle i 23 timer i døgnet, foretages af massivt udstyret teams bestående af mindst fem kampklædte fangevogtere.³ Supermaxfængslet er på den måde et meget konkret udtryk for de måder, hvorpå straf og kriminalitetsbekæmpelse i samtidens USA kan minde om skadedyrsbekæmpelse: Her figurerer straffefangen som et risikobærende væsen, hvis liv må afsondres *maksimalt* fra den almindelige befolkning.

Et andet eksempel på, at fængselsbefolkningens rettigheder afkortes i takt med, at fængslet bliver stadig mere ekskluderende og inkapaciterende, er den politiske umyndiggørelse af straffede personer. Mere end fem millioner amerikanere er i dag uden stemmeret som følge af tidligere eller aktuelle fængselsdomme. I 48 delstater fratages enhver, der er i fængsel, retten til at stemme, 35 delstater lader ikke personer på prøveløsladelse gå til stemmeurnerne, og har man en betinget dom, kan man ikke stemme i 13 af delstaterne. I to delstater mister folk dømt for en *felony*, det vil sige en forbrydelse, som ifølge den pågældende jurisdiktion regnes som en grov forbrydelse, som regel stemmeretten for altid.⁴ I en delstat som Virginia mister en 18-årig, der første gang overtræder loven ved eksempelvis at udstede en dækningsløs check, typisk stemmeretten for altid, selv efter at vedkommende for længst har fuldendt en betinget dom for sin lovovertrædelse (Abramsky 2006: 175-187). Ud af de 5,3 millioner borgere – det svarer til én ud af 41 amerikanere – der i kortere eller længere tid er politisk umyndiggjorte, har mere end to millioner allerede udstået deres domme. På den måde vokser en støt stigende gruppe af andenrangs borgere ud af USA's massefængsling. Underborgere, som vel at mærke samtidig er naboer, forældre og skatteydere, men som altså ikke kan deltage i den demokratiske proces.

Den italienske filosof Giorgio Agamben skelner et sted skarpt mellem på den ene side fængslet og på den anden side den type magtmaterialisering, som Agamben betegner som en 'lejr'. I Agambens begrebsapparat er en lejr den rumlige manifestation af en undtagelsestilstand (Agamben 1998: 20). Mens lejren korresponderer med undtagelsestilstandens ubestemmelige jurisdiktion, er fængslet åbenlyst retligt forankret, nærmere bestemt i strafferetten. Netop derfor kan fængslet ikke, skriver Agamben, siges at befinde sig *uden for* den normale juridiske orden, sådan som det er tilfældet med lejren. Agambens sondring mellem det lovlige fængsel og den anderledes lovløse lejr er som analytisk og filosofisk differentiering vigtig, men som praktisk sondring kan man med afsæt i samtidens amerikanske fængsel med fordel nuancere det skarpe

skel mellem fængsel og lejr. I dets aktuelle amerikanske udformning begribes fængslet således bedre, vil jeg foreslå, som en institution, der introducerer undtagelseslignende tilstande *i* den normale orden. I den optik kan fængslet kun siges at falde inden for den normale orden i den udstrækning, at denne orden så at sige rummer det undtagelsesmæssige i sig. For selv om fængslet i dagens USA er normalt, i betydningen allestedsnærværende i befolkningens liv såvel som i landskabet, kan man med fordel forstå fængslet som et system, der på effektiv vis *gør* det anormale eller det undtagelsesmæssige normalt. I fængselsystemet kan man med andre ord iagttage det undtagelsesmæssige blive reglen, ligesom det ifølge Agamben er tilfældet med lejren.⁵

Når fængslets supplement til strafferetten i dag kan siges at udmønte sig i en form for undtagelsestilstand, er det netop, fordi dette supplement overvejende bruges til at undtage fængselsbefolkningen fra den øvrige befolkning. Ved 'undtagelsestilstand' forstås jeg, og her følger jeg Giorgio Agamben, en situation, hvor loven er suspenderet på en sådan måde, at det ikke længere giver mening at skelne mellem ret og undtagelse, lov og lovløshed.⁶ Undtagelsestilstanden er altså en zone, hvori noget ekstra-retligt eller decideret ulovligt annekteres af det retlige domæne. På den baggrund kan man pege på foranstaltninger i det amerikanske straffevæsen, der forlener dette væsen med en vis 'undtagelseskarakter'; foranstaltninger, med andre ord, der mere eller mindre umærkeligt indlemmer noget udenretligt eller ulovligt i måden at håndhæve loven på. Udover supermax-forvaring og den politiske umyndiggørelse kunne man nævne de "sex offenders", der i dag tilbageholdes på ubestemt tid, selv om de har udstået deres oftest meget langvarige fængselsstraffe. Man kunne også nævne det genkommende fænomen, at fangevogtere har iscenesat kampe mellem indsatte fra rivaliserende fængselsfraktioner, væddet om udfaldet og skudt efter de indsatte, hvis kampene skulle udarte sig. Særligt de californiske fængsler er berygtede for sådanne 'gladiator kampe', og for hvad tv-programmet *60 Minutes* har betegnet som statsanktoneret voldtægt.⁷ Når en indsat kan påføres dødelig vold, uden at en sådan vold regnes for ulovlig, er den suspension af individuelle rettigheder, som fængslets undtagelseskarakter muliggør, fuldstændiggjort.

III. Risiko og forebyggelse

Lige siden Foucaults *Overvågning og straf*, og måske særligt med Gilles Deleuzes bog *Forhandlinger 1972-1990* (2006 [1990]), har man diskuteret, hvorvidt vi i dag lever i det disciplinsamfund, som Foucault karakteriserede så indgående i sin fængselsklassiker – eller om vi nu befinder os i en helt anden type samfund. Mest indflydelsesrig i den henseende er nok Michael Hardt og Antonio

Negris Deleuze-inspirerede beskrivelse i *Empire* (2000) af et postmoderne 'kontrolsamfund', som ifølge forfatterne har erstattet det moderne disciplin-samfund. Hardt og Negris grundlæggende argument er, at postmoderne, imperiale magtformer i modsætning til den 'gamle' disciplinærmagt ikke opererer i kraft af grænsedragninger, men tværtimod i kraft af grænseannulering. Den globale kapitals teknikker forudsætter og skaber i dag et udglattet rum, det vil sige et rum uden grænseskel, et rum, som er uafhængigt af en territorial forankring. I kontrolsamfundet, eller det biopolitiske samfund, som det med et Foucault-begreb også hedder hos Hardt og Negri, arbejder magten ikke bare *på* kroppene, men *igennem* kroppene, som med deres stadig mere immaterielle, kommunikative arbejdsformer sikrer den kapitalistiske produktion dens foretrukne 'glatte rum'. I kontrolsamfundet er magten fleksibel og mobiliserende frem for immobiliserende. Magten kontrollerer nok bevægelsesstrømme, men begrænser dem ikke, for den er selv afhængig af disse strømme. Derfor er fængslet heller ikke et særlig godt billede på den mobiliserende kontrolmagt. Hardt og Negris diktum i *Empire* er i stedet, at der ikke længere findes noget 'udenfor'.

Det amerikanske fængsel er et vægtigt argument for, at fængslet også i dag, efter Foucault, bør spille en central rolle i den videre begrebsliggørelse af aktuelle samfundsformationer. I det amerikanske fængsel er for eksempel det 'udenfor', som Michael Hardt og Antonio Negri fandt var minimeret i det postmoderne samfund, tværtom maksimeret og befæstet med en vækstrate, som ville gøre de fleste fleksible og mobiliserende produktionsenheder misundelige. Anskuer man det inkapaciterende fængsel som et opbevaringssted for en stadig større menneskemængde, som en slags internt eksil, fremstår den straffende magt derfor heller ikke rigtigt som en magt, der *udglatter* det sociale rum. Såfremt Den vestlige Verden i dag bedst beskrives som et kontrolsamfund, stiller det voksende amerikanske fængsel os den udfordring i udsigt at forstå, hvordan sådan en mobiliserende kontrolmagt bidrager til en markant forskansning af visse demarkationslinjer, samtidig med at den nedbryder andre.

Sociologen Zygmunt Bauman har blandt andet i bogen *Forspildte liv* (2005) beskæftiget sig med en postdisciplinær magttype, der ligesom disciplinærmagt, og i modsætning til kontrolmagt, udøves igennem grænsedragning mellem 'indenfor' og 'udenfor'. Mens disciplinærmagten gav sig af med *inklusion* – i betydningen inklusion i det allestedsnærværende forbedringsmaskineri – giver denne nyere magttype sig imidlertid af med *eksklusion*. Bauman betegner henholdsvis disciplinærmagten og den nyere magtform som 'den gamle Big Brother' og 'den nye Big Brother', og man kan, skriver Bauman, netop forstå den nye magts virkemåde ved at tænke på det populære tv-program Big Brother og dets eksklusionsmekanisme. Den nye Big Brother er i Baumans

beskrivelse en slags udsmidter, der har til opgave at frasortere og helt at holde folk ude. Om denne nye Big Brother skriver Bauman således:

Han fortæller vagterne, hvem de skal stoppe ved porten og ikke slippe ind i det afspærrede boligområde. Han giver de private vagtværn besked på at opsnuse og bortvise mistænkelige omstrejfere – fremmede, som ikke hører til i nabolaget. Han tilbyder boligejere overvågningsudstyr, så de kan holde ubudne gæster på afstand. (Bauman 2005: 163).

Det er imidlertid ikke sådan, at den gamle disciplinære Big Brother er afgang ved døden. Han er i nogle henseender endnu bedre udrustet end tidligere, ”om end han i vore dage for det meste holder til i afsidesliggende og marginaliserede dele af det sociale rum, såsom storbyghettoer, flygtningelejre eller fængsler,” skriver Bauman (Ibid.: 163). I disse marginaliserede rum gør disciplinærmagten ifølge Bauman dét, den altid har gjort, nemlig fastholder og afretter individer.

De danske magtteoretikere Bülent Diken og Carsten Bagge Laustsen har i flere sammenhænge arbejdet videre med Zygmunt Baumans diskussion af senmoderne magtformationer, og de har i den forbindelse argumenteret for, at den magtudfoldelse, som vi i dag ser i tilgift til disciplinmagt og kontrolmagt, bedst betegnes som en slags ”risikomanagement” (Diken og Laustsen 2003: 131). Risikomanagement er karakteriseret ved, at formelle såvel som uformelle magtinstanser ikke blot forholder sig til handlinger, men i lige så høj grad til eventualiteter, og risikomanagement udgør således en slags forebyggende sikkerhedspolitik. I lighed med Baumans beskrivelse af den nye Big Brother nævner Laustsen og Diken som eksempel på sådan en forebyggende risikostyring blandt andet ’zoning’ af byer – det vil sige inddeling af byer i sikre og utilgængelige zoner for eksempel i forbindelse med politiske topmøder. Risikomanagement er i dag en helt central magtstrategi, som måske tydeligst viser sig i den aktuelle terrorbekæmpelse, og i modsætning til kontrolmagten, som netop annullerer grænseskel, har risikomanagement og disciplinærmagt det tilfælde, at de opererer via grænsedragninger mellem et ’indenfor’ og et ’udenfor’. Når risikomanagement alligevel ikke bare kan forstås som en version af disciplinærmagten, er det, skriver Laustsen og Diken, fordi risikomanagement ”ikke forholder sig til hændelser (som disciplin gør, f.eks. gennem fængsling af kriminelle), men derimod til eventualiteter” (Ibid.: 132).

’Risikomanagement’ eller ’risikostyring’ forekommer mig at være passende betegnelser for ikke bare den amerikanske terrorbekæmpelse, men også for det amerikanske fængselsvæsen. Jeg vil således mene, at man i forhold til det amerikanske straffevæsen kommer til kort, hvis man sonderer skarpt mellem

hændelse og eventualitet, mellem fængsel og forebyggende foranstaltning. Når det amerikanske fængsel er en frugtbar optik at anskue risikomanagement igennem, og omvendt, er det netop, fordi fængslet i dag spiller en markant rolle i den *forebyggende* indenrigs-sikkerhedspolitik. I dets aktuelle forfatning korresponderer fængslet således ikke bare med kriminelle hændelser, men også med eventualiteter i form af fremtidig kriminalitet, usikkerhed og 'uorden' i det hele taget. Den nye Big Brother har altså i udpræget grad indtaget den gamle Big Brothers opholdssteder, for nu at bruge Baumans termer. Foucault beskrev som nævnt fængslets iboende supplement som et disciplinært supplement. I dag kan man omvendt forstå fængslets ekstra-retlige supplement som et over-skud af risikomanagement. Derfor kan man også med fordel tænke *med* den institution, som siden *Overvågning og Straf* har været disciplinens emblem *par excellence*, når man vil forstå, hvordan en forebyggende sikkerhedspolitik – med de demokratiske udfordringer, som sådan en politik uvægerligt indebærer – ikke bare stiller sig pænt ved siden af andre og mere velkendte magtformationer, men tværtimod opererer *igennem* dem. I den henseende har den globale 'krig mod terror' og dens emblematiske, forebyggende fængselslejligheder blot befæstet de forebyggende funktioner, som allerede i meget høj grad kendetegner de nationale amerikanske fængselsystemer.

Noter

¹ International Centre for Prison Studies udgiver hvert år et sammenlignende resumé af alverdens fængselsrater. Heraf fremgår det, at mens fængselsraten i USA altså i dag er 751 per 100.000 indbyggere, er det tilsvarende tal i Danmark 66, i Kina er det 119 og 627 i Rusland. I Rusland er raten imidlertid faldet drastisk år for år siden 1998, hvor tallet var på mere end 1000 indsatte per 100.000 indbyggere. I modsætning hertil er raten i USA steget år for år, så fængselsbefolkningen i dag er steget med mere end 500 % siden de tidlige 1970'ere.

² Foucault nåede selv ved flere lejligheder at perspektivere sin analyse i *Overvågning og straf*. Det er derfor værd at fremhæve, at jeg i det følgende kun forholder mig til hans fængsels-analyse i netop *Overvågning og straf*.

³ Se hertil fx Jesenia Pizarro and Vanja M. K. Stenius' (2004) "Supermax Prisons: Their Rise, Current Practices, and Effect on Inmates", s. 251-253 i *The Prison Journal*, vol. 84, No 2.

⁴ Se hertil publikationen "Felony Disenfranchisement Laws in the United States" (2006), der er tilgængelig på organisationen The Sentencing Project's hjemmeside. Tallene her er fra 2006: http://www.sentencingproject.org/Admin/Documents/publications/fd_bs_fd-lawsinus.pdf. Se eventuelt også ACLU, American Civil Liberties Union, og organisatio-

nens kampagner for tidligere straffedes politiske rettigheder: <http://www.aclu.org/voting-rights/exoffenders/statelegispolicy2007.html#text>.

⁵ Man kan derfor også mene, at Agambens beskrivelse af, hvad det vil sige at være Homo Sacer, i flere henseender er en mere rammende beskrivelse af den amerikanske straffefange end Michel Foucaults beskrivelse af det disciplinerede subjekt. I Agambens begrebsapparat er Homo Sacer et menneske, der er bandlyst fra det retlige domæne, det vil sige et radikalt rettighedsløst menneske.

⁶ I bogen *State of Exception* (2005) karakteriserer Agamben en undtagelsestilstand som en ”dunkel og ubestemmelig zone, hvori de facto processer, som i sig selv er ekstra- eller anti-juridiske, bliver til lov, og retslige normer forblendes med blotte kendsgerninger – det vil sige en passage, hvor kendsgerning og lov forekommer uskelnelige” (Agamben 2005: 29).

⁷ Se hertil tv-programmet *60 Minutes* d. 7. april 1999 eller omtalen af programmet på <http://www.cbsnews.com/stories/1999/04/06/60II/main41867.shtml>

Litteratur

- Abramsky, Sasha (2006): *Conned: How Millions Went to Prison, Lost the Vote, and Helped Send George W. Bush to the White House*, New York: The New Press.
- Agamben, Giorgio (1998): *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*, Stanford: Stanford University press.
- Agamben, Giorgio (2005): *State of Exception*, Chicago: Chicago University Press.
- Bauman, Zygmunt (2005): *Forspildte liv: Moderniteten og dens udstødte*. På dansk ved Tom Havemann, København: Hans Reitzels Forlag.
- Deleuze, Gilles: *Forhandlinger 1972-1990* (2006 [1990]). På dansk ved Adam Diderichsen og Karsten Gam Nielsen, København: Det lille Forlag.
- DeLillo, Don (2008 [2007]): *Den faldende mand*, København: Lindhardt og Ringhof.
- Diken, Bülent og Carsten Bagge Laustsen (2003): ”Fra 7-eleven til 9.11—terror i netværks-samfundet,” i *Distinktion—tidsskrift for samfundsteori*, nr. 6. Århus: Institut for Statskundskab.
- Foucault, Michel (2002 [1975]): *Overvågning og Straf. Fængslets fødsel*. På dansk ved Mogens Chrom Jacobsen, København: Samlerens Bøgklub.
- Garland, David (2001a): *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, Chicago: Chicago University Press.
- Garland, David (red.) (2001): *Mass Imprisonment: Social Causes and Consequences*, London: Sage Publications.
- Gottschalk, Marie (2006): *The Prison and the Gallows: The Politics of Mass Incarceration in America*, New York: Cambridge University Press.
- Hardt, Michael og Antonio Negri (2000): *Empire*, Cambridge: Harvard University Press.
- King, Roy D. (1999): ”The Rise and Rise of Supermax: An American Solution in Search of a Problem?,” i *Punishment & Society*, vol. 1, nr. 2., London: Sage Publications.

- Mauer, Marc (2006): *Race to Incarcerate*, New York: The New Press.
- Patillo, Mary, David Weiman og Bruce Western (red.) (2004): *Imprisoning America: The Social Effects of Mass Incarceration*, New York: Russell Sage Foundation.
- Pizarro, Jesenia and Vanja M. K. Stenius (2004): "Supermax Prisons: Their Rise, Current Practices, and Effect on Inmates," i *The Prison Journal*, vol. 84, nr. 2., London: Sage Publications.
- Whitman, James Q. (2003): *Harsh Justice: Criminal Punishment and the Widening Divide between America and Europe*, New York: Oxford University Press.
- Young, Jock (1999): *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*, London: Sage Publications.